

373.2(497.11)
159.923.5-053.2

Amela Muratović, prof.dr. Admir Muratović

PARTNERSTVO RODITELJA I VASPITAČA KAO FAKTOR KVALITETNE SOCIJALIZACIJE DJECE U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA MEŠIHATA IZ-e U SRBIJI NA PODRUČJU SANDŽAKA

UVOD

Rad "Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji na području Sandžaka" je empirijsko istraživanje koje je imalo za cilj da istraži, analizira i predstavi statistički značajne razlike, po procjeni roditelja, kvalitet rada mekteba (vrtića) Mešihata Islamske zajednice Sandžak (Novi Pazar, Sjenica, Brodarevo - Prijepolje i Rožaje) s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja. Riječ je o istraživanju partnerskih odnosa između predškolske ustanove (mekteba, vrtića) i porodice (roditelja), te o načinima i putevima unapređe-

1 Koautorski tekst

nja (poboljšanja) kvaliteta tih odnosa. Ciljevi istraživanja su, s jedne strane, predstavljanje uloge i funkcije vaspitača, odnosno, vrtića (mekteba) u procesu uspostavljanja partnerskih odnosa (naučni ciljevi), a sa druge, razvitak prakse partnerskih odnosa između roditelja (porodice) i predškolske ustanove – jaslice, vrtići i PPP (društveni ciljevi).

Ovo istraživanje može biti od koristi, kako roditeljima djece koja su smještena u predškolskim ustanovama tako i vaspitačima u predškolskim ustanovama, a koji će, shodno rezultatim do kojih se bude došlo, moći raditi na uspostavljanju kvalitetnijih (partnerskih) odnosa između porodice (roditelja) i predškolske ustanove (mekteba, vrtića). Ono što će, u konačnici, rezultirati ukazivanjem na brojne teškoće u uspostavljanju kvalitetnijih partnerskih odnosa između predškolske ustanove (jaslica, vrtića, PPP) i roditelja (porodice) te ih podsticati na snažniji angažman oko kandidiranog problema, kako bi socijalizacija i razvoj djeca bili na tragu očekivanog.

U ovom procesu na vaspitačima, saradnicima i menadžmentu je posebna odgovornost, kako bi se kvalitetnije ostvarila njihova neposredna saradnja koja ima za cilj i napredak u međusobnom informisanju koje će rezultirati sadržajnijem i kvalitetnijem boravku djece kako u porodici, tako i u predškolskoj ustanovi (jaslice, vrtići, PPP). Vaspitači imaju zadatak informisati roditelje (porodicu) o tome kako napreduje njihovo dijete, kako raste i kako se razvija, kako usvajaju vještine i stiču navike, te kakve promjene u ponašanju se evidentiraju kod djeteta u jaslicama, vrtiću ili PPP. S druge strane, i roditelji imaju obavezu i odgovornost upoznati vaspitače (menadžment i saradnike) sa aktivnostima i uslovima boravka i razvoja djeteta u porodici, jer djetetovo, često neprimjereno ponašanje, može biti uzrok porodičnih neprilika s jasnom porukom kako se djetetu treba pomoći. Stoga je roditeljsko iskustvo za vaspitače i saradnike dragocjeno, te ih je potrebno podijeliti (razmijeniti) kako bi izostala eventualna neiskrenost dječijoj priči koju dijete dijeli sa vaspitačem.

Veza (partnerstvo) predškolske ustanove i roditelja je posebno važno u djetetovom razvoju, naročito na kraju djetetovog boravka u predškolskoj ustanovi i njegovog prelaska u školski ambijent i najviše zbog jednostavnijeg (bez trauma) uključivanja djeteta u osnovnu školu. Stoga vaspitači u predškolskim ustanovama trebaju ostvariti saradnju (direktnu ili indirektnu) sa učiteljima (nastavnicima, profesorima) razredne nastave u vaspitno-obrazovnoj ustanovi (školi) koju će dijete pohađati nakon što uzrasno i razvojno stekne uslove za to. Tu vezu je nužno podići

na viši nivo – na relaciji između predškolske ustanove i škole, pa tek onda na spomenuti odnos vaspitač predškolske ustanove – nastavnik razredne nastave u školi. Moguće je organizirati i grupne posjete djece (i njihovih roditelja) najbližoj školi s ciljem upoznavanja djece starije vaspitne grupe sa školskim okruženjem i obavezama i radostima koje ih očekuju. Sve nas to upućuje na zaključak da partnerstvo predškolskih ustanova i porodice ima poseban značaj u ostvarivanju jedinstvenog vaspitno-obrazovnog uticaja kako bi zacrtani programski sadržaj kvalitetno i realizovali. Kako dijete veći

dio vremena i aktivnosti ostvaruje unutar porodice, ona, bez sumnje, ostavlja i najsnažniji utjecaj na dijete i njegov socijalni i općedruštveni razvoj čiji utjecaj ne prestaje i kada je dijete van porodičnog ambijenta, odnosno kada je u dugim socijalnim sredinama, u vrtićima (mektebima) ili školi.

Uzorak ispitanika su činili roditelji djece smještene u predškolskim ustanovama (vrtićima, mektebima) sa područja opština Novi Pazar, Sjenica, Brodarevo (Prijeopolje) i Rožaje. Uzorak je obuhvatio 160 roditelja, od čega je bilo 46 muških ili 28,80% i 114 ženskih ispitanika ili 71,20%.

Prema starosnoj dobi u istraživanju je učestvovalo 4 ispitanika od 18-25 godina ili 2,50%, od 26-35 godina starosti. Učestvovalo je 90 roditelja ili 56,20%, od 36-45 je 54 ili 33,80% roditelja, od 46-55 je bilo 12 roditelja ili 7,50%, dok u starosnoj grupi iznad 55 godina nije bio ni jedan roditelj.

Prema stepenu obrazovanja 24 roditelja ili 15,00% je sa završenom osnovnom školom, 78 ili 48,80% roditelja je sa srednjom stručnom spremom, višu stručnu spremu ima 10 roditelja ili 6,20%, visoku stručnu spremu ima 44 roditelja ili 27,50% dok je 4 ili 2,50% roditelja sa masterom ili doktoratom. S obzirom na radni status 74 ili 46,20% roditelja je zaposleno, 68 ili 42,50% je nezaposleno i 18 domaćica ili 11,30%.

Zadaci istraživanja su bili da se utvrdi da li postoji statistički značajna razlika, po procjeni roditelja, u komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima), u informiranosti roditelja o radu vrtića (mekteba), u sudjelovanju roditelja na roditeljskim sastancima u vrtićima (mektebima), u važnim pitanjima života vrtića (mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja.

Empirijsko istraživanje na kandidiranu temu se temeljilo na pretpostavci (glavnoj hipotezi) kako je Partnerstvo roditelja i vaspitača ključni faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama čiji je osnivač Mešihat Islamske zajednice u Srbiji.

Tokom istraživanja korištene su metoda teorijske analize, deskriptivno - analitička metoda i servej metoda, dok se sljedećim tehnikama došlo do postavljenog cilja: analiza pedagoške dokumentacije, skaliranje, sređivanje i statistička obrada podataka. Sve analize izvedene su na personalnom računaru uz pomoć statističkog paketa za analizu podataka (SPSS- Statistical Package of Social Sciences - for Windows). Od alata (instrumenata) koji su poslužili u procesu prikupljanja podataka korišteni su anketni upitnik i petostepena Likertova skala procjene.

Na kraju, shodno rezultatima istraživanja, može se vidjeti:

da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima);

da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o informiranosti roditelja o radu vrtića (vrtića);

da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o sudjelovanju roditelja na roditeljskim sastancima u vrtićima (mektebima);

da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o sudjelovanju roditelja u odlučivanju o važnim pitanjima života vrtića(mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja.

Konačno, potvrđena je glavna hipoteza ovog empirijskog istraživanja koja je glasila: *Partnerstvo roditelja i vaspitača ključni je faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata Islamske zajednice u Srbiji.*

II. TEORIJSKA ANALIZA PROBLEMA

Osnovni pojmovni (kategorijalni) sistem

Osnovni pojmovi ikoji temelje ovaj rad jesu: vaspitanje, partnerstvo, roditelji, predškolska ustanova, komunikacija, socijalna kompetencija.

U skladu s time, vrijedno je citirati Marka Stevanovića (2001) koji kaže da se pojmovi u predškolskoj pedagogiji mogu zapažati na nekoliko ravni:

- pojmovi koji se odnose na samo dijete;
- pojmovi vezani za vaspitače;
- pojmovi koji se odnose na roditelje;
- ličnost djeteta kao subjekta u procesima vaspitanja, obrazovanja i stvaralaštva;
- pojmovi vezani za planiranje, organiziranje, realiziranje i vrednovanje vaspitno-obrazovnog procesa". (Stevanović 2001: 81).

VASPITANJE

"Ništa vrednije roditelj ne može u naslijeđe ostaviti svome djetetu od lijepog vaspitanja".

(Hadis: Tirmizi)

Vaspitanje (odgoj) tradicionalna pedagogija, smatra Pataki (1964), razmatra kao "djelatnost oblikovanja i izgrađivanja čovjeka kao ljudskog bića", odnosno, daje tradicionalna pedagogija izričita u tvrdnji da vaspitanje (odgoj) može biti "samo ona djelatnost oblikovanja i izgrađivanja čovjeka koja je opravdana vaspitnom namerom i svesno sproveden a prema određenom planu". (Pataki, 1964, str. 18), dok za Dirkema (1981) vaspitanje „ima za cilj da kod djeteta stvara i razvija određen broj fizičkih, intelektualnih i moralnih stanja koja od njega traže i političko društvo u cjelini i posebna sredina za koju je posebno namijenjeno" (Dirkem 1981: 41).

Enciklopedijski riječnik vaspitanje (odgoj) definiše shodno vremenu i okolnostima, i to „ kao jednu od osnovnih i trajnih društvenih pojava i djelatnosti", odnosno kao „svjesnu, namjernu i organizovanu djelatnost koju

vrši vaspitač² kao posrednik između društva i vaspitanika.

Enciklopedija leksikografskog zavoda (1968) vaspitanje definira kao: "svjesnu i plansku djelatnost u smislu upravljanja duhovnim i tjelesnim razvitkom, dok je za Pedagošku enciklopediju (1989) vaspitanje "proces osposobljavanja ljudi za ljudski smislen stvaralački način reprodukcije i produkcije osnovnih uslova njihove egzistencije: rada, društvenih odnosa i slobodnog vremena".

Složenost definiranja vaspitanja kao pedagoškog dobra nagovještava Gudjons u svom radu *Pedagogija – temeljna znanja* (1994). On (Gudjons) nudi shvaćanje vaspitanja pomoću slika, dok Kron predlaže šest slika i to: vučenje, vođenje, upravljanje, puštanje da raste, prilagođavanje, pomaganje.

U definiranju i nerijetko redefiniranju pojma vaspitanje brojni autori su temeljili svoje spoznaje na već uspostavljenim formulacijama tog, veoma često korištenog pojma. Tako Osmić i Tomić (2006), vaspitanje vide kao formiranje čovjeka kao ljudskog bića sa svim njegovim pozitivnim osobinama ličnosti, stavovima, pogledima na život i svijet, kakarkternih crta i moralnih, radnih i društvenih vrijednosti (Tomić, Osmić 2006: 9). Za Kačapora (2002), vaspitanje podrazumijeva složenost i isprepletanost faktora vaspitanja i aktivnosti vaspitanika u živoj komunikaciji." Isti autor u saradnji sa Kruljem i Kulićem (2003), konkretnije su vidjeli vaspitanje i to kao „ živu interakciju i komunikaciju aktivnih subjekata – vaspitanika i vaspitača, planski i programski usmjerena na razvijanje sposobnosti potrebnih za ljudsku svjesnu aktivnost na stvaranju uslova za život, rad i prosperitet“ (Kačapor, Krulj i Kulić 2003, str.60).

“Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje, a u Allaha je nagrada velika.”
(Kur'an; Et-Tegabun, 15.)

Hrvatski pedagoog i teolog AnteVukasović (1995) vaspitanje percipira kao process formiranja čovjeka, odnosno, ljudskog bića, njegovih fizičkih, intelektualnih, moralnih, estetskih i radnih osobina. Vaspitanje je bitno za svakog pojedinca i za društvo u cjelini. Omogućava ljudsko oblikovanje čovjeka, a omogućio je razvoj i napredak ljudskog društva. Vaspitanje je ciljani proces, smatra Vukasović, u kome se očituje jedinstvo vaspitnog cilja i zadatka, načela i metoda, što u planski ostvarenom djelovanju, uz aktivno i skladno sudjelovanje brojnih činioca, teži prema izgrađivanju potpune ljudske posebnosti (Vukasović, 1995). Za Ivanovića (2000) su vaspitanje i obrazovanje u neposrednoj vezi, pa konstatuje da su isti isprepletani, tako da u svakom vaspitanju ima i obrazovanja, tj. usvajanja iskustva i njegove kritike, razvijanja sposobnosti diferenciranog učenja i vrednovanja kao i usmjeravanje prema postavljenim ciljevima“ (Ivanović 2000: 13).

Ranije definicije poput Brezinke (1971), pod vaspitanjem podrazumijeva

2 Vaspitači i stručni saradnici: Vaspitno-obrazovni rad u predškolskoj ustanovi ostvaruje vaspitač, u skladu sa posebnim zakonom. (Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, član 116.)

socijalne radnje kojima ljudi pokušavaju, u bilo kojem pogledu, trajno poboljšati sklop psihičkih dispozicija drugih ljudi, ili pak, održati vredne komponente tih dispozicija.

«Počastite svoju djecu i uljepšajte njihov moral»

(Hadis: Ibn Madže)

Za Malića i Mužića (1981) vaspitanje (odgoj) je svaka svjesna i namjerna djelatnost kojom se razvijaju psihičke i fizičke osobine čovjeka, dok Šimleša (1981) vaspitanje vidi kao sveukupnost pedagoškog djelovanja: proces usvajanja znanja, vještina i navika; proces formiranja fizičkih i intelektualnih sposobnosti, na čijem je tragu i Kon (1990), koji kaže da vaspitanje označava sistem svjesnog, cilju usmjerenog, namjernog djelovanja na dijete, kojim mu se nastoje usaditi poželjne osobine, vrijednosti, stavovi.

Hrvatski univerzitetski profesor Nikola Pastuović (1999) vaspitanje (odgoj) definiše kao „organizovano učenje (sticanje ili mijenjanje) motiva“. Naučene (stečene) motive, konstatira Pastuović, definišu se kao „one osobine ličnosti u kojima je dominantna afektivna ili voljna sastavnica“ (Pastuović 1999: 45). Isti autor u istom izdanju svoje Edukologije vaspitanje (odgoj) definiše kao organizovano, afektivno učenje, sadržaj kojeg su vrednosti, stavovi i navike pa kaže da: „Sva naučena motivaciona svojstva sadrže tri elementa. To su: saznajni, čulni i voljni (ili ponašajni) element.“ (Pastuović 1999: 299) Vaspitanje (odgoj) u užem značenju, kaže Pastuović, kao pedagoška kategorija, obuhvaća namjerna i nenamjerna djelovanja na motivaciona svojstva osobe, što nije slučaj s edukologijskim shvatanjem vaspitanja (odgoja) (Pastuović, 1999). Milat (2005) vaspitanje vidi kao „proces formiranja stavova, razvijanja razumnih interesa, izgradnju emocija, navika – ponašanja (odnosi se na voljno područje)“ (Milat, 2005, str.48), a Mužić, (1999, str.107) da „Od ranog djetinjstva pa sve do starosti čovek nauči mnogo toga, usvoji stavove, u njemu se probude interesi, usvoji niz vještina itd., a da to nije rezultat nečijeg namernog uticaja, pa ni vlastitog, na samog sebe!“

Literatura bilježi i definiciju autora Muje Slatine, profesora sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu, (rođenog u Priboju), koji za vaspitanje kaže da je to “najkraći put čovjekovog uzdizanja do humaniteta”, te da “vaspitanje (odgoj) čine sociokulturne i psihosocijalne radnje koje imaju karakter unapređujućeg i podstičućeg djelovanja na prirodne i individualne životne snage čovjeka radi njegovog ličnog i jedinstvenog razvoja kao duhovnog, društvenog i djelatnog bića“ (Slatina 2000: 365-384).

Drugi bosanskohercegovački autor profesor Refik Čatić (2005) smatra da je vaspitanje „složen, dugotrajan i stalan proces“, dok je za Nohla vaspitanje “brižan odnos zrela čovjeka prema čovjeku u razvoju, i to radi njegova dobra, tako da dođe do vlastitog života“, dok Bernfeld (1923) smatra da je vaspitanje (odgoj) ukupnost reakcija društva na činjenicu razvoja.

PARTNERSTVO

Zapotrebe ovoga Master ra dapod nazivom»»Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji na području Sandžaka“, u diskursu partnerstva predškolske ustanove (vrtića) i porodice, odnosno roditelja, partnerstvo temeljimo kao vrh saradničkih odnosa porodice (roditelja) i vrtića (vaspitača) koji su usmjereni ka postignuću istoga cilja (korisdjeteta), u posebnom kontekstu (vrtić idijete) uz limitiran faktor trajanja (vrijeme koje dijete provede u vrtiću). Uslov realizaciji partnerskih odnosa sa kojim će biti zadovoljne i predškolske ustanove (vrtići) i porodice (roditelji) su obostrano uvažavanje, interaktivna komunikacija uz snažnu volju, želju i energiju u zajedničkim ciljevima (Blue-Banningidr, 2004).

Istraživanja koja su sprovedena s ciljem kandidiranja suštine i sadržaja partnerstva (Dunst, 2004) i elementi koji su sadržani u ponuđenim karakteristikama partnerstva (DunstiTrivette, 2010) mogu se grupisanjem odrediti kroz tri dimenzije koje ga suštinski određuje, a to su: ravnopravnost, komunikacija i poštovanje, prepoznate kao dimenzije partnerstva, a mogu prepoznati kao:

- fleksibilnost;
- vjerovanje;
- slušanje (aktivno) ;
- komunikacija (otvorena);
- poštenje;
- podjela informacija;
- poštovanje (Trivette i Dunst 2010: 365).

Tretirajući terminološko određenje pojma partner, Klaić (1979) ga vidi kao „pojam koji se tumači kao sudionik, suučesnik, suigrač, sudrug, suvlasnik, kompanjon, suradnik itd.“ S druge strane, internetski rječnik pojmova ([www:wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn](http://www.wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn)), pojam partnerstvo predstavlja kao «ugovor između dvaju ili više osoba koje ujedinjuju svoje talente i novac i dijele dobit ili gubitak», odnosno, kao «saradnički odnos između pojedinaca ili grupa saglasnih u podjeli odgovornosti u postizanju nekog specifičnog cilja».

Partnerstvo prema autorima Albrightu i Weissbergu (2010) pretpostavlja naglašen proces zajedničkog rada porodice i vaspitača, kako bi se poboljšao dječiji socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj putem porodice, vrtića i okruženja (lokalne zajednice), a koji se temelji na interakciji i sudjelovanju» (Albrightu i Weissbergu, 2010, str. 247). Za Dunsta i Trivettea (2010, str. 363) partnerstvo je «stil saradničke pomoći u kojoj je fokus intervencije usmjeren na korištenje postojećih porodičnih snaga i sticanje novih sposobnosti za postizanje željenih ciljeva», dok Vincentova (1996, str. 3), partnerstvo vidi kao «difuzan koncept» koji «uključuje širok spektar ideja kao što su jednakost, konsenzus, harmonija i zajednički trud».

Partnerski odnosi porodice (roditelja) i predškolske ustanove (vrtića) su

za dječiji razvoj posebno važni. Brojni autori, poput Dunsta i Trivettea (2010) smatraju da je partnerstvo u neposrednoj vezi sa postignućima djece (ishodima). Na istom tragu su i Tolan i Woo (2010), te Dewore i Bowers (2006) i Keen (2007) koji te dječije ishode prepoznaju kroz redovnog dolaska u vrtić, izvršavanje svojih obaveza tokom dana, poštujući pravila i dr. Za Zygmunt-Fillwalka (2011) kvalitetno partnerstvo porodice i dječijeg vrtića ima za posledicu veći utjecaj na dječiji razvoj, posebno u ranom periodu, što uključuje potrebu «što ranijih i što angažiranijih odnosa kao preduslova budućeg uspjeha djece» (Zygmunt-Fillwalk 2011: 84).

Rječnici kao pouzdani izvori ove vrste informacija, kao i praksa, pokazuju da je saradnja podskup skupa zvanog partnerstvo, dakle, pojam saradnja je uži pojam od pojma partnerstvo na što nas upućuje i bosanskohercegovačka profesorka sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu Adila Pašalić-Kreso (2004), koja potvrđuje i kandidira terminološke razlike između ova dva pojma pa konstatira da: «saradnja razvija i njeguje uglavnom površne i formalne odnose koji ma koliko da su učestali ne mogu donijeti kvalitativne promjene», misleći na konačan ishod u kome će se desiti promjene prema djetetu, odnosno, drugačije percepirati njegove uloge i doprinose. (Pašalić-Kreso 2004: 339). U diskursu saradničkih odnosa porodice i predškolske ustanove, dijete je «u pravilu pritisnuto interesima i zahtjevima vrtića na jednoj strani i očekivanjima tj. aspiracijama roditelja na drugoj strani, a sve u interesu viših ciljeva društva, obitelji i ustanove i sl.» (Pašalić-Kreso 2004: 340).

Prilikom ostvarivanja partnerstva porodice (roditelja) i predškolske ustanove (vrtića) posebno je važno da vaspitač ostvari individualni pristup, s jedne strane, za uočavanje poreba za zajedničkim aktivnostima i roditelje i djeteta, a sa druge, traženje puteva za zadovoljavanje tih potreba. Za razliku od termina „partnerstvo“ riječ „saradnja“ ističe komunikacijske relacije između roditelja (porodice) i vaspitača (vrtića) „bez obzira da li se radi o formalnim ili neformalnim oblicima komuniciranja“ (Maleš 1994: 343), što u konačnici znači međusobnu informiranost, dogovor, učenje, međusobnu podršku, kako bi odgovornost za dječiji razvoj bila ravnomjerno raspoređena. Saradnja je na tragu „partnerstvu vaspitača i porodice u vaspitanju“ kojim se ‘želi istaknuti važnost ravnopravne komunikacije, dogovaranja i međusobnog uvažavanja u obavljanju zajedničke, složene zadaće odgajanja između odgajatelja i roditelja’ (Petrović-Sočo, 1995: 514 prema Kanjić, Boneta, 2003). Sa tim je saglasan i Hansen (2006) koji partnerstvo vidi kao „međusobno poštivanje i zajedništvo porodice i vrtića, gdje vaspitači i porodica (roditelji) dijele zajedničku odgovornost za dijete, a slobodna komunikacija između roditelja i vaspitača uz neprestano unapređivanje vještina i sposobnosti za međusobno djelovanje vezano za dijete i njegova iskustva ima ključnu ulogu (Hansen, 2006, prema Kanjić, Boneta, 2003).

Predškolske ustanove „Reuda“ Mešihata Islamske zajednice u Srbiji na području Sandžaka

Predškolske ustanove „Reuda“ (mektebi, vrtići) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji na području Sandžaka (Novi Pazar, Sjenica, Brodarevo, Rožaje)

počele su sa radom 1998. godine, a nastale su kao realna potreba i zahtjev novoga vremena za institucionalnim vaspitanjem djece predškolskog uzrasta. Sve predškolske i školske ustanove pod krovnim nazivom „Reuda“, čiji je osnivač Mešihat Islamske zajednice Srbije, su od posebnog nacionalnog i društvenog interesa.

Osnovna djelatnost ustanove je društvena briga o djeci, preventivna zdravstvena zaštita i islamsko odgajanje i obrazovanje djece od jedne do sedam godina života. Sve je počelo u prostorijama starog objekta u dvorištu Altun-alem džamije (Novi Pazar) sa jednom vaspitačicom, jednim kombijem i jednim vozačem, te trinaestoro djece.

Dvije godine kasnije (2000) predškolske ustanove (mektebi, vrtići) su preselili u novi, odgovarajući prostor za rad u bivšim medresinim učionicama, također, u dvorištu Altun-alem džamije, ali u novom objektu.

Vrtić (mekteb) je tako nastavio svoj rad sa pet grupa, četiri vaspitačice, dva kombija i dva vozača. Sa dinamičkim širenjem i jačanjem nastavljeno je i dalje tako da je 2001. godine dobijen još jedan novi objekat u dvorištu Lejlek džamije, zatim je otvoreno odjeljenje u Požegi (Novi Pazar), sa dvije grupe.

U školskoj 2003/04. godini počeo je sa radom dječiji mekteb (vrtić) na Paricama (Novi Pazar), koji ispunjava sve zakonom propisane uslove za izvođenje vaspitno-obrazovnog rada. U njemu je smješteno 10 grupa predškolskog uzrasta, zatim mekteb (vrtić) u Tutinu u prostorijama Medžlisa Islamske zajednice i naselju Kleče.

Mekteb „Reuda, radi po grupama, u manjim grupama po tri sata i cjelodnevnom boravku po 6 sati. Obezbijedena je ishrana i prijevoz kombijem u oba pravca. Prema ocjenama Mešihata Islamske zajednice u Srbiji (osnivač), dječiji mektebi (vrtići) „Reuda, s dostignutin nivoom razvoja obezbjeđuje uspješno ostvarivanje svih programskih zadataka u oblasti vaspitanja i obrazovanja, njege djece i preventivne zdravstvene zaštite.

Predškolske ustanove „Reuda, (vrtići, mektebi) su prostorno, materijalno-tehnički i kadrovski spremne da u potpunosti realizira program vaspitno-obrazovnog rada. Uvažavajući dostignuti nivo razvoja ove ustanove i želju da postane savremeni subjekat sticanja prvih saznanja o svojoj vjeri, kulturi i običajima, Mešihat Islamske zajednice u Srbiji kao njegov osnivač je programom razvoja u prioritete zacrtao i brži razvoj i jačanje materijalne osnove rada dječijeg mekteba „Reuda,.

Prostorni uslovi dječijeg mekteba (vrtića) „Reuda, odgovaraju normativima za rad sa djecom uzrasta od jedne do sedam godina starosti. Objekti su građeni prema standardima i propisima i imaju prateću infrastrukturu. Pored objekata postoje djelimično uređeni poligoni- dvorišta sa drvećem, cvjetnim platoima i travnatim površinama. Svi objekti ove ustanove raspolažu sopstvenim potrebnim zbirnkama knjiga, kasete, dvd-ova za realizaciju informativnih i muzičkih sadržaja i programa odgojno-obrazovnog rada.³

3 (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

PREDŠKOLSKE USTANOVE „REUDA“: CILJ

Osnovni cilj rada sa djecom u vrtiću (mektebu) je cjelovit razvoj ukupnih potencijala djeteta i napredovanje u svakom od njegovih aspekata, uz proširivanje, odnosno, kvalitativno usavršavanje onih domena koje je već osvojilo, te sticanje prvih saznanja o svojoj vjeri, kulturi, običajima i formiranje snažne islamske ličnosti bez kompleksa sa izraženim vjerskim i nacionalnim identitetom. Cilj vaspitanja Predškolske ustanove „Reuda“: je usmjerenje na formiranje slobodne, humane i moralne ličnosti koja će tokom svoga života težiti uspostavljanju istinskih ljudskih odnosa, u kojima će čovek biti najvrednije biće, cijeniti se i poštivati njegovo dostojanstvo i gdje će se ostvariti jednakost svih članova ljudske zajednice.⁴

PROGRAM ODGOJNOG RADA SA DJECOM OD JEDNE DO TRI GODINE U VRTIĆU (MEKTEBU) „REUDA“

Vaspitanje je proces kojim se bude i aktualizuju psihofizički potencijali djeteta, zadovoljavaju dječije potrebe kao izvor razvojnih mogućnosti i stvaraju uslovi za što bolje i uspješnije korišćenje ovih mogućnosti za postizanje sve viših nivoa u sposobnostima, proširivanje i usavršavanje iskustava, izgrađivanje osnove za izgrađivanje voljno -karakternih osobina, oplemenjivanje emocija i mijenjanje ponašanja djeteta, odnosno oformljavanje i razvijanje svih pozitivnih svojstava njegove ličnosti u pogledu vjerskog, fizičkog, emocionalnog, socijološkog i umnog razvoja.

Odgojno-obrazovni rad sa djecom obuhvaća sljedeće programske cjeline:

- njega i odgojne aktivnosti;
- preventivno-zdrastvena zaštita;
- oplemenjivanje sredine;
- vjerske aktivnosti;
- saradnja sa porodicom.

Od procesa odgoja na ovom uzrastu ne odvojiva je njega djece kojom se održava njihova higijena i zadovoljavaju potrebe za snom, ishranom i boravkom na vazduhu. Njega podrazumijeva i preventivnu zdravstvenu zaštitu kojom se, medicinskim metodama, čuva zdravlje djece i sprečava javljanje bolesti. Vaspitanje i njega djece uzrasta do tri godine vrši se, prije svega, stvaranjem povoljne vaspitne sredine u kojoj će dijete sticati iskustva po sopstvenom program, otkrivajući sebe i svoju okolinu u kojoj će biti aktuelno u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima. Njihov osnovni smisao je da čuvaju i podstiču spontane izraze ponašanja djeteta u odnosu na okolinu.

Tokom godine, vaspitno-obrazovni rad se realizuje u dvije grupe jasle-

4 (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

nog uzrasta. Za svaku grupu je obezbijeđen adekvatan kadar, medicinske sestre pedijatrijskog smjera, koje će biti i neposredni realizatori programa. Tokom godine posvetit će se pažnja njezi i preventivno-zdrastvenoj zaštiti djece jaslenog uzrasta. Posebna pažnja će biti posvećena pitanju adaptacije djece na jaslice, pri čemu će se voditi računa o postepenom dolasku u jaslice i produžetku boravka djece tokom dana dok traje adaptacioni period.⁵

SPECIFIČNI PROGRAMSKI SADRŽAJI PREDŠKOLSKE USTANOVE "REUDA":

Slobodne aktivnosti

Među posebnim trenucima koji ostaju duboko urezani u pamćenje polaznika mekteba „Reuda“ jeste njihovo angažiranje prilikom raznih svečanosti koje organizira Islamska zajednica, odnosno Muftijstvo Sandžačko, kao što su:

- priredbe povodom ispraćaja Hadžija;
- učešće polaznika vrtića (mekteba) u svečanostima u povodu Nove hidžretske godine;
- priredbe povodom Ramazanskog i Kurban bajrama, rođenje Muhammeda, a.s.;
- priredbe u Mektebu u povodu islamskih blagdana;
- obilježavanja Dana Mekteba – tim povodom se organiziraju različite svečarske aktivnosti u kojima učešće uzimaju svi polaznici Mekteba;
- svečanosti za djecu i roditelje u povodu dobijanja uvjerenja o uspješno završenom predškolskom program;
- obilježavanje Dana Sandžaka, kada djeca oblače tradicionalnu bošnjačku nošnju i tom prilikom izvode specijaliziran program u povodu tog datuma;
- na specifičan način se obilježava početak godišnjih doba - „jesenje drvo“, „prolećno cvijeće“, „zimski hanuma“, itd.;
- posjeta Internacionalnom univerzitetu u okviru obilježavanja „Dječije nedjelje“, a tom prilikom studenti katedre za glumu i Departmana za pedagoško-psihološke nauke, odsjek Vaspitači, spremaju specijalizirani program namjenjen djeci;
- posjeta drugim javnim ustanovama, školama, muzejima, bioskopu, bolnici, ostalim ustanovama od društvenog značaja, gdje se djeca upoznaju sa radom ovih ustanova, što kod djece izaziva veliko veselje. U saradnji sa navedenim ustanovama obogaćujemo djetetovu spoznaju i iskustvo;
- družimo se i veselimo na zajedničkim izletima koje organiziramo van grada, u parkovima i Rekreacionim centrima u gradu, kao i kli-

5 (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

zalištu i igraonicama;

- u sklopu ustanove postoji savremeno opremljena dječija igraonica koja djeci nudi posebne uslove za igru, što kod djece izaziva veliku radost;
- također, djeca su u prilici da ih prilikom obavljanje stručne prakse posjećuju i sa njima provode određeni vremenski period studenti koji studiraju psihologiju i vaspitački smjer;
- u slobodne aktivnosti spada i to da djeca imaju svoj kutak za gajenje cvijeća gdje djeca sama ili uz pomoć vaspitača vode računa o biljkama;
- kutak glume i likovni kutak.⁶

SPECIFIČNI PROGRAMSKI SADRŽAJI PREDŠKOLSKE USTANOVE "REUDA":

Vjerski sadržaji

Polazne osnove predškolskog programa predškolske ustanove "Reuda" su osnove programa rada sa djecom predškolskog uzrasta. Osnovni pristup u radu sa djecom zasnovan je na poštovanju dječije ličnosti. To znači pružiti djetetu priliku da bude svoje, da bude svjesno svojih sposobnosti, da se razvija vlastitim tempom.

Vaspitno-obrazovni rad predškolske ustanove "Reuda" je usmjeren ka ostvarivanju dugoročnih ciljeva, a oni se odnose na emocionalnu stabilnost, samostalnost, radoznalost, inicijativnost i kreativnost djeteta. Unutar primarnog programa u Predškolskoj ustanovi "Reuda" se realizira specijalizirani program vjerskih aktivnosti, koja je sastavni dio cjelovitog razvoja dječije ličnosti. Cilj specijaliziranog programa vjerskih aktivnosti je da se najmlađoj generaciji, na adekvatan i prilagođen način, kroz primjerene sadržaje i metode, osigura susretanje sa ambijentom i sadržajem vjerskih vrijednosti u svakodnevnom životu i time omogući doprinos formiranju kompletne ličnosti djeteta.

Između ostalog, tokom implementacije sadržaja programa koji se odnosi na vjerske aktivnosti realizira se sljedeća oblast:

- Njegovanje islamskog identiteta:
"Naša vjera islam": islamski pozdrav (selam), Bismilla, šehadet, pojam halala i harama;
"Mi volimo poslanika Muhammeda s.a.w.s. i ostale uzorite Poslanike";
"Allah je stvoritelj svega" (imanski i islamski šart, Allahova lijepa imena, itd.);
- Ahlak-islamski bonton, edeb-vaspitanje: (Lijepo i uzorito ponašanje - odnos prema roditeljima, odnos prema starijima, prema djeci, prema

6 (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

rodbini, prema vaspitačima- učiteljima, komšijama, prema slabijima i bolesnima, prema siromašni životinjama, plemenitost, marljivost, poštenje, istinoljubivost, pravdoljubivost, samilost, iskrenost, odgovornost, poštovanje, skromnost, hrabrost, razboritost itd.);

- islam i higijena: (Budimo lijepi, čisti i uredni);
- islamski praznici: (Ramazan, mjesec odabran, Ramazanski i Kurban-ski bajram, Hidžretska nova godina, rođenje Poslanika Muhammeda, s.a.w.s.);
- “Dova djece male”;
- aktivnosti: sa vjerskim sadržajima;
- pripreme za obavljanje namaza – vizuelno uzimanje abdesta;
- svakodnevno praktično obavljanje namaza (dva rekeata);
- učenje kur’anskih sura napamet sa prijevodom značenja: (sura ennas, ihlas, humeze, el kariah, beled, eššems, itd.);
- “Biseri Kur’ana” (kviz – učenje kraćih kur’anskih sura);
- učenje arapskog pisma (pisanje, čitanje, izgovor harfova);
- učenje napamet hadisa Poslanika s.a.w.s. i prijevod značenja.

Također, u okviru vjerskih aktivnosti prakticira se da se upriliči obavljanje džume namaza u Mektebu, a po mogućnosti se predviđa i posjeta jednoj od džamija tokom obavljanja džume namaza, u okviru realizacije mini-projekta: “radost djece zbog susreta sa džamijom”.

Za realizaciju programskih sadržaja, a povodom obilježavanja značajnih vjerskih datuma, planirane su i slijedeće aktivnosti:

- Ramazan (“Ramazanski kviz” i posjete vjerskim objektima);
- Ramazanski bajram (organizovanje svečanosti i priredbe);
- Kurban-bajram (priredba i usmjerene aktivnosti);
- Mevlud povodom “Sedmice Poslanika” (obilježavanje rođenja Poslanika Muhammeda, a.s. učenjem mevluda i nastup na zajedničkoj priredbi);
- Hidžretska nova godina (obilježavanje kroz svečanosti i zajednička druženja);
- Rođenje hazreti Fatime (obilježavanje kroz usmjerene aktivnosti i nastup djece na zajedničkoj priredbi).⁷

PREDŠKOLSKE USTANOVE (MEKTEBI, VRTIĆI) „REUDA“: VASPITAČI

Vaspitač je jedna od okosnica vaspitnog programa. Vaspitač kao kreator programa vaspitno-obrazovnog rada u vaspitnoj grupi ujedno je i istraživač sopstvene prakse, planira ukupan rad i vaspitnu sredinu. On omogućava

⁷ (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

uslove koji će indirektno voditi djecu da sama zaključuju, da ih porede i sukobljavaju sa zaključcima i mišljenjima drugih i da ih praktično provjeravaju.

PREDŠKOLSKE USTANOVE (MEKTEBI, VRTIĆI) „REUDA“:

Program stručnog usavršavanja

Stručno usavršavanje vaspitača u mektebu (vrtiću) čiji je osnivač Mešihat Islamske zajednice je jedna od obaveza svakog radnika koji neposredno radi na odgojno-obrazovnom radu sa djecom.

Stručno usavršavanje se odvija kroz dva osnovna oblika:

- a) individualno;
- b) organizovano-planski (kolektivno stručno usavršavanje).

a) Individualno usavršavanje- podrazumjeva da se svi zaposleni radnici samostalno i stručno usavršavaju (prate inovacije u radu, dopunjavaju stručno znanje, prate stručnu literaturu, itd.). Prije svega, to je lična potreba i obaveza svakog radnika. U ustanovi postoje pojedinci i timovi koji svojim kvalitetnim radom služe za ugled drugima, uspješno rješavaju probleme, stvaraju i isprobavaju nove oblike permenetnog individualnog stručnog usavršavanja. Individualno usavršavanje podrazumjeva i doškolovanje radnika.

b) Organizirano usavršavanje (kolektivno stručno usavršavanje) je oblik stručnog usavršavanja koje se realizira na nivou ustanove, aktiva vaspitača i Mešihata Islamske zajednice u Srbiji. Organizirano (kolektivno) stručno usavršavanje vaspitača i saradnika se realizira sa više tema od kojih se mogu izdvojiti sljedeće;

- saradnja sa roditeljima;
- odnos prema djetetu;
- ekologija u mektebu (predškolske ustanove);
- forme i programi uključivanja roditelja u život mekteba (predškolske ustanove);
- postupci i podsticanje razvoja govora i govornih aktivnosti djece;
- posmatračke i istraživačke aktivnosti djece, upoznavanjem prirodne i društvene sredine.⁸

SARADNJA SA PORODICOM U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU „REUDA“

Program saradnje predškolskih ustanova sa porodicom (roditeljima) se odvija planski i sistematski sa jasno formulisanim zadacima i utvrđenom

8 (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

dinamikom njihovog ostvarivanja, uvažavanja i potrebe koje se ukažu kao inicijativa koja kreće od osoblja koje se bavi vaspitno-obrazovnim radom, tako i od roditelja. To podrazumijeva uključivanje roditelja u planiranje ove saradnje, što će omogućiti da ona bude sveobuhvatna i sadržajna. Program saradnje sa roditeljima realizira se preko sljedećih programa:

1. *Svakodnevne individualne konsultacije*, prilikom dovođenja i preuzimanja djece, spontanih posjeta roditelja u periodu adaptacije kada će vaspitači informisati roditelje o svakodnevnim aktivnostima djeteta i davati prijedloge kako da riješe i prevaziđu eventualne probleme iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, ishrane ili drugih pojedinačnih problema koji prate život i rad u mektebu;

2. *Planirane-individualne konsultacije*, su konsultacije sa precizno određenim ciljem, načinom, vremenom i mjestom realiziranja istih. Cilj je, bolje i potpunije informisanje roditelja o svim aspektima razvoja djeteta, kao i prikupljanje ili saopštavanje povjerljivih informacija o djetetu;

3. *Roditeljski sastanci*, su opći (za roditelje koji imaju opće ili slične zahtjeve ili probleme), i grupni (sastanci određene vaspitne grupe);

4. *Informativne table za roditelje*, na kojima se može naći niz obavještenja o tekućim aktivnostima, jelovniku, priredbama koje se pripremaju, zanimljivim idejama za saradnju, problemima u čijem bi rješavanju mogli da pomognu zajedničkim akcijama, itd.;

5. *Savjeti roditelja*, neposredno učešće roditelja u vaspitnoj grupi u kojoj mu je dijete, s ciljem da roditelji svojim sugestijama, primjedbama, prijedlozima, i na drugi način doprinesu rješavanju problema koji se mogu javiti u mektebu, a posebno na planu prikupljanja donacija i ličnog učešća u donacijama na poboljšanju uslova života i rada ustanove;

6. *Uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni rad*, pogodan je način za upoznavanje roditelja sa radom u vaspitnoj grupi (režim dana, ishrana, način rada i sl.).

Operativnim planovima predškolske ustanove „Reuda“ i radnih grupa utvrđuje se vrijeme, oblik, i zavisno od potrebe i problema koji se rješavaju, i naknadne teme održavanja roditeljskih sastanaka.

Prijedlog tema koje će biti obrađene za roditelje djece uzrasta od 3 do 6 godina:

- rast i razvoj djeteta;
- postupanje sa djetetom;
- šta djeca uče kroz igru;
- razvijanje samopouzdanja;
- razvoj govornih sposobnosti;
- izbor igračaka.

Uključivanjem roditelja u odgojno-obrazovni rad neposredno se ostvaruje pomoć vaspitaču i vaspitača roditelju, te razmjena iskustava, doživljaja

uvodjenja novina u ambijent ustanove.⁹

IV. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu je teorijsko i empirijsko tretiranje stavova roditelja na roditeljsku saradnju sa vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob, stepen obrazovanja i radni status. U pitanju su stavovi roditelja djece koja dolaze u vrtiće (mektebe) u Novom Pazaru, Sjenici, Brodarevu (Prijepolje i Rožaju) o važnim pitanjima života i rada vrtića (mekteba), o komunikaciji roditelja i vaspitača, o potrebi unapređenja tih partnerskih odnosa, o kvalitetu rada vrtića (mekteba), o učešću roditelja u radu vrtića (mekteba), o radu vrtića (mekteba), o informiranosti roditelja o radu vrtića (mekteba), o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima), te konačno utvrditi faktorsku strukturu percepcije roditelja o radu vrtića (mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji.

Značaj istraživanja

Naučni značaj

Ovo empirijsko istraživanje ima naučni značaj jer će predstavljati prilog proučavanju kvaliteta partnerskih odnosa između porodice (roditelja) i predškolskih ustanova (jaslica, vrtića i

PPP-a). Teorijski će se osvijetliti partnerstvo porodice i vaspitno-obrazovnih ustanova kojem se do sada malo posvećivala pažnja, te iz tog razloga svako bavljenje njime predstavlja značajan doprinos u njegovom upoznavanju i proučavanju.

Za potrebe ovoga rada pod nazivom "Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji na području Sandžaka", u diskursu partnerstva predškolske ustanova (vrtića, mekteba) i porodice, odnosno roditelja.

Obavljeno je istraživanje partnerstva koje je prepoznato kao vrh saradničkih odnosa porodice (roditelja) i vrtića, mekteba (vaspitača) koji su usmjereni ka postignuću istoga cilja (korist djeteta), u posebnom kontekstu (vrtić i dijete) uz limitiran faktor trajanja (vrijeme koje dijete provede u vrtiću). Uslov realizaciji partnerskih odnosa sa kojim će biti zadovoljne i predškolske ustanove (vrtići, mektebi) i porodice (roditelji) su obostrano uvažavanje, interaktivna komunikacija uz snažnu volju, želju i energiju u zajedničkim ciljevima.

Rezultati do kojih se došlo u procesu istraživanja na kandidiranu temu su na tragu podrške što boljem rješavanju kandidiranog problema istraživanja,

⁹ (Monografija Predškolske ustanove „Reuda“)

te otvaranja mogućnosti za upoznavanje svih sudionika ovoga procesa sa mogućnostima izgradnje kvalitetnijih veza i odnosa između roditelja (porodice) i predškolske ustanove (vaspitača).

Praktični značaj

Praktični značaj ovog istraživanja je veliki, s jedne strane za vaspitače (zaposlenike vrtića, mekteba kojima je osnivač Mešihat Islamske zajednice i sve one koji su zaposleni u predškolskim ustanovama), a sa druge, za roditelje djece koja su smještena u jaslice, vrtiće ili PPP-a (predškolske ustanove). Shodno rezultatima ovoga istraživanja partneri kao akteri partnerskih odnosa stvaraju prostor za uspostavljanje kvalitetnijih partnerskih odnosa između porodice (roditelja) i predškolske ustanove (vrtića, mekteba). Rezultati do kojih se dođe ovim istraživanjem će pokazati i ukazati na prepreke u stvaranju kvalitetnijih partnerskih odnosa, te šta se to očekuje (kakav angažman) od vaspitača (ustanove) i roditelja po kandidiranom pitanju s ciljem postizanja onoga što se od njih očekuje.

Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja ovog master rada pod nazivom "Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji na području Sandžaka" je ispitivanje i utvrđivanje razlika po procjeni roditelja o kvalitetu rada vrtića (mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka (Novi Pazar, Sjenica, Brodarevo - Prijepolje, Rožaje) s obzirom na pol, dob, stepen obrazovanja i radni status. Riječ je o istraživanju partnerskih odnosa između predškolske ustanove (vrtića, mekteba) i porodice (roditelja), te o načinima i putevima unapređenja (poboljšanja) kvaliteta tih odnosa. Ciljevi istraživanja su, s jedne strane, predstavljanje uloge i funkcije vaspitača, odnosno, vrtića (mekteba) u procesu uspostavljanja partnerskih odnosa (naučni ciljevi), a sa druge, razvitak prakse partnerskih odnosa između roditelja (porodice) i predškolske ustanove - jaslice, vrtići i PPP-a (društveni ciljevi).

Zadaci istraživanja

1. utvrditi da li postoji statistički značajna razlika, po procjeni roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja;
2. utvrditi da li postoji statistički značajna razlika, po procjeni roditelja o informiranosti roditelja o radu vrtića (mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja;
3. utvrditi da li postoji statistički značajna razlika, po procjeni roditelja o sudjelovanju roditelja na roditeljskim sastancima u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na

pol, dob i stepen obrazovanja;

4. utvrditi da li postoji statistički značajna razlika, po procjeni roditelja o sudjelovanju roditelja u odlučivanju o važnim pitanjima života vrtića (mekteba) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja.

V. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezultati ovog empirijskog istraživanja pod nazivom "Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji, na području Sandžaka" su na tragu zadovoljstva roditelja kvalitetom komunikacije koju ostvaruju sa vrtićima (mektebima), ali istovremeno pokazuje i njihove slabosti u svom angažmanu u vrtiću (mektebu) koji je ograničen i sveden isključivo na tradicionalne oblike saradnje (individualne informacije, roditeljski sastanci).

U istraživanju na temu "Partnerstvo roditelja i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata IZ-e u Srbiji, na području Sandžaka" učestvovalo je ukupno 160 roditelja čija su djeca u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na područja Sandžaka. Od navedenog broja je 46 muških ili 28,80% i 114 ženskih ispitanika ili 71,20%.

Prema starosnoj dobi u istraživanju je učestvovalo 4 ispitanika od 18-25 godina ili 2,50%, od 26-35 godina starosti učestvovalo je 90 roditelja ili 56,20%, od 36-45 je 54 ili 33,80% roditelja, od 46-55 je bilo 12 roditelja ili 7,50%, dok u starosnoj grupi iznad 55 godina nije bio ni jedan roditelj. Prema stepenu obrazovanja 24 roditelja ili 15,00% je sa završenom osnovnom školom, 78 ili 48,80% roditelja je sa srednjom stručnom spremom, višu stručnu spremu ima 10 roditelja ili 6,20%, visoku stručnu spremu ima 44 roditelja ili 27,50% dok je 4 ili 2,50% roditelja sa masterom ili doktoratom. S obzirom na radni status 74 ili 46,20% roditelja je zaposleno, 68 ili 42,50% je nezaposleno i 18 domaćica ili 11,30%.

Rezultati istraživanja su pokazali slijedeće:

a) Komunikacija roditelja sa vaspitačem

Prva podhipoteza: Ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja.

Dobijena vrijednost $t = -0,826$ i značajnost $Sig. = ,411$ nas upućuje na zaključak da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima između roditelja s obzirom na njihov pol u percepciji komunikacije roditelja i vaspitača. Dakle, shodno dobijenim rezultatima zaključujemo da je potvrđen prvi dio prve podhipoteze da *ne* postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o

komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na njihov pol.

Na osnovu dobijenih rezultata vidimo da postoje statistički značajne razlike između starosne grupe od 18-25 godina i 26-35 godina, između 18-25 i 36-45 godina, te između 18-25 i 46-55 godina kada je u pitanju komunikacija roditelja sa vaspitačem. Razlika između ostalih starosnih grupa nije statistički značajna. Dakle, možemo zaključiti da je djelimično potvrđen drugi dio prve podhipoteze da *ne* postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na njihovu dob.

Na osnovu dobijenih rezultata zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika između ispitanika s obzirom na stepen obrazovanja kada je u pitanju komunikacija roditelja sa vaspitačem, te je time potvrđen treći dio prve podhipoteze da *ne* postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na njihov stepen obrazovanja.

Shodno dobijenim rezultatima istraživanja, možemo zaključiti **da je potvrđena prva podhipoteza** da ne postoji statistički značajna razlika u stavovima roditelja o komunikaciji roditelja i vaspitača u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja.

Konačno,

Shodno dobijenim rezultatima istraživanja, može se vidjeti da ne postoje statistički značajne razlike u stavovima roditelja djece u vrtićima (mektebima) Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka s obzirom na pol, dob i stepen obrazovanja. Kada je u pitanju komunikacija roditelja i vaspitača, te kada se radi o sudjelovanju roditelja na roditeljskim sastancima. Statistički značajne razlike su utvrđene u stavovima roditelja i vaspitača kada su u pitanju informacije za roditelje i sudjelovanje roditelja u odlučivanju o važnim pitanjima života vrtića (mekteba). Na osnovu svega navedenog možemo izvesti zaključak da je **djelimično potvrđena glavna hipoteza** ovog istraživanja koja glasi:

Partnerstvo roditelja i vaspitača ključni je faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata Islamske zajednice u Srbiji.

CONCLUSION

According to the research results, can be seen that there are no statistically significant differences in the attitudes of parents of children in kindergarten (mektebs) in Islamic Community in Serbia, the Sandzak in terms of gender, age and education level. When it comes to communication of parents and teachers, and when it comes to the participation of parents at PTA

meetings. Statistically significant differences were found in the attitudes of parents and teachers when it comes to information for parents and parent involvement in decision-making on important issues of life kindergarten (mektebs). Based on the above conclusion may be draw that partially confirmed the main hypothesis of this study that follows:

The partnership of parents and teachers is a key factor in quality of socialization of children in pre-school institutions of the Islamic Community in Serbia.

PRILOZI

ANKETNI UPITNIK I SKALA PROCJENE O PARTNERSTVU RODITELJA I VRTIĆA

Septembar, 2015.

Poštovani roditelji,

Hvala Vam što ćete sarađivati u ovom istraživanju. Ovo je anketni upitnik i skala procjene koji imaju za cilj da se ispitaju Vaši stavovi (stavova roditelja) o percepciji roditelja na roditeljsku saradnju sa vrtićem (mektebom), o međusobnoj saradnji, o dolasku roditelja na informacije i roditeljske sastanke i razgovorima o napredovanju djece, o uključivanju roditelja kroz radionice ili međusobni dijalog, o razvoju djetetovih vještina i talenata, njihovim postignućima i poteškoćama i o načinima pomoći u igri.

Anketa se provodi za potrebe istraživanja pod nazivom:

“Partnerstvo roditelj i vaspitača kao faktor kvalitetne socijalizacije djece u predškolskim ustanovama Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, na području Sandžaka”

Anketa je anonimna i rezultati će se koristiti isključivo za potrebe ovoga istraživanja, a sprovedena je u vrtićima na području Sandžaka (Novi Pazar, Sjenica, Brodarevo – Prijepolje, Rožaje), te Vas molimo da otvoreno odgovarate na pitanja na za to predviđena mjesta. Vaši odgovori treba da odražavaju Vaše mišljenje i stavove o svim navedenim pitanjima i tvrdnjama.

Hvala!

I - Opšti podaci

1. Pol

muški b) ženski

2. Dob

a) 18-25 godina b) 26-35 godina c) 36-45 godina d) 46-55 godina

3. Najviši postignuti stepen obrazovanja

- a) (ne)završena osnovna škola
b) srednja stručna sprema
c) viša stručna sprema
d) visoka stručna sprema
e) magisterij i doktorat

4. Radni status:

- a) zaposlen/a
b) nezaposlen/a

* Na pitanja (varijable) ćete odgovarati skalom od 1 do 5 pri čemu su:

1= uopće se ne slažem

2= ne slažem se

3= nemam mišljenja / neutralan sam

4= slažem se

5= potpuno se slažem.

I Komunikacija roditelja sa vaspitačem

Zaokruži svoj stav

1.	S vaspitačem mogu otvoreno razgovarati o svom djetetu	1	2	3	4	5
2.	Redovno dobijam informacije o napredovanju svoga djeteta	1	2	3	4	5
3.	Uvažavam mišljenje vaspitača o temama koje se tiču moga djeteta	1	2	3	4	5
4.	Vaspitač je uvijek spreman da me sasluša	1	2	3	4	5
5.	Vaspitač uvažava moje mišljenje o djetetu	1	2	3	4	5
6.	Vaspitač me kontaktira samo kada imam problem	1	2	3	4	5
7.	Vaspitač me doživljava kao partnera	1	2	3	4	5

II Informacije za roditelje

Zaokruži svoj stav

1.	Tokom protekle godine često sam odlazio/la na informacije	1	2	3	4	5
2.	Vaspitač mi šalje pisane obavijesti o djetetu	1	2	3	4	5
3.	Vaspitač me pozove telefonom da bi im saopštio informacije o djetetu	1	2	3	4	5
4.	Vaspitač pozove roditelje na razgovor zbog razmjene informacija o djetetu	1	2	3	4	5
5.	Vaspitač roditeljima daje na uvid djetetove radove	1	2	3	4	5
6.	Vaspitač roditeljima predlaže načine uključivanja u aktivnosti vrtića	1	2	3	4	5

III Učešće na roditeljskim sastancima mi omogućava

Zaokruži svoj stav

1.	Da dobijem informacije o budućim aktivnostima u vrtiću (izleti, ekskurz.)	1	2	3	4	5
2.	Da dobijem informacije o programu vrtića, o vaspitačima	1	2	3	4	5
3.	Da vodim razgovor o napretku djece u vrtiću, njihovim postignućima i poteškoćama	1	2	3	4	5
4.	Da se kroz radionice ili predavanja dobiju informacije o dječjem razvoju, načinima pomoći koju roditelji mogu pružiti djeci kod kuće	1	2	3	4	5
5.	Da razmjenjujem iskustva o razvoju djeteta, metodama vaspitanja, pomoći djetetu u igri i sl.	1	2	3	4	5
6.	Da ponudim prijedloge o načinima našega (roditeljskog) uključivanja u život vrtića	1	2	3	4	5

IV Roditeljsko učešće u aktivnostima vrtića

Zaokruži svoj stav

1.	Dolazim na priredbe koje organizira vrtić	1	2	3	4	5
2.	Uvijek se odazovem prilikom skupljanja sredstava za aktivnosti vrtića	1	2	3	4	5
3.	Učestvujem u organiziranju akcija koje organizira vrtić	1	2	3	4	5
4.	Spreman sam pružiti pomoć vaspitačima u vrtiću	1	2	3	4	5
5.	Pomažem vaspitačima u organiziranju izleta	1	2	3	4	5
6.	Učestvujem u donošenju odluka u vrtiću u kojem je moje dijete	1	2	3	4	5
7.	Uključen sam u rješavanju problema u vrtiću	1	2	3	4	5
8.	Učestvujem u osmišljavanju raznih aktivnosti djece u vrtiću	1	2	3	4	5
9.	Uključen sam u kreiranju školskih aktivnosti	1	2	3	4	5
10.	Učestvujem u organiziranju priredbi za roditelje u vrtiću	1	2	3	4	5